

ARHIVSKA SLUŽBA I PETOGODIŠNJI PROGRAM NAUČNO- -ISTRAŽIVAČKOG RADA U OBLASTI HISTORIJE

Bernard Stulli

Nakon iskustva od nekoliko godina rada može se utvrditi, da je formiranje savjeta za naučni rad i fondova za naučni rad u našoj zemlji dalo pozitivne rezultate i da je nesumnjivo u mnogom pravcu doprinijelo unapređenju naučno-istraživačkog rada.

Zadaci koje je društvena zajednica postavila savjetima za naučni rad nisu maleni. Tako se napr. u uredbi o organizaciji i radu Savjeta za naučni rad SR Hrvatske određuje: da se Savjet stara za razvoj i unapređivanje naučnog rada; da potiče i pomaže naučni rad koji doprinosi rješavanju privrednih i drugih društvenih problema i da poduzima mjere kojima se osigurava razvoj nauke i postižu ciljevi naučnog rada; da radi na razvoju društvenog upravljanja u naučnim ustanovama, jačanju uloge organa društvenog upravljanja u tim ustanovama i podupire naučne i stručne organizacije kao i druge organizacije i ustanove čija je djelatnost od interesa za razvoj nauke; da potiče pogodne oblike suradnje naučnih ustanova i naučnih radnika i udruživanja naučnih ustanova, kao i njihovu suradnju s privrednim organizacijama u rješavanju naučnih problema od važnosti za razvoj i unapređenje privrede; da se stara o pravilnom korištenju naučnih kadrova i o podizanju naučnog podmlatka; da upoznava narodne odbore s problemima u vezi s naučnim radom, pomaže im u poslovima organizacije naučnih ustanova i na drugi način surađuje s njima u izvršavanju zadataka iz oblasti nauke; da surađuje s organima, ustanovama i organizacijama u pitanjima sudjelovanja naučnih ustanova i naučnih radnika na međunarodnim naučnim skupovima i u međunarodnim naučničkim društvima i organizacijama, kao i u drugim pitanjima održavanja međunarodnih naučnih veza; da usklađuje rad državnih organa, ustanova i organizacija u pitanjima koja su od interesa za razvoj naučnog rada; da organizira savjetovanja i konferencije od interesa za nauku i potiče javne diskusije o pitanjima iz oblasti nauke, vrši ankete i surađuje u cilju razmjene iskustava s odgovarajućim organima ustanovama i organizacijama u drugim republikama, itd.

Precizirajući dalje zadatke Savjeta za naučni rad spomenuta uredba, u svom članu 19., posebno naglašava kako su zadaci Savjeta, među ostalim, da:

- raspravlja o općem stanju i radu naučnih ustanova, kao i o pitanjima od zajedničkog interesa za razvitak i unapređenje tih ustanova i donosi odgovarajuće zaključke i preporuke, odnosno daje mišljenja i podnosi prijedloge Izvršnom vijeću i Saveznom savjetu za naučni rad;
- donosi zaključke za razvitak i unapređivanje društvenog upravljanja u naučnim ustanovama i daje preporuke za rad organa društvenog upravljanja u tim ustanovama, kao i za rad organa naučnih, stručnih i drugih organizacija čija je djelatnost od interesa za razvoj nauke;
- donosi programe naučno-istraživačkog rada u okviru kojih republički fond za naučni rad financira te radove, odnosno predlaže Izvršnom vijeću donošenje dugoročnih programa naučnog rada;
- utvrđuje nacerte zakona i drugih propisa izrađenih po vlastitoj inicijativi ili na zahtjev Izvršnog vijeća, te predlaže donošenje zakona odnosno propisa Izvršnog vijeća;
- predlaže osnivanje, spajanje i reorganizaciju naučnih ustanova;
- daje mišljenje o tome, da li postoje zakonski uvjeti za osnivanje nauč-

ne ustanove odnosno naučno-istraživačke jedinice;

- donosi propise o stručnim i tehničkim uslovima za osnivanje naučnih ustanova;
- daje prijedloge za razvoj i unapređenje naučnih ustanova i za usklađivanje njihova rada;
- daje Izvršnom vijeću prijedloge za investicije u oblasti nauke;
- predlaže mjere za unapređenje sistema financiranja naučnih ustanova, daje mišljenje i prijedloge o sredstvima koja treba osigurati u budžetu narodne republike radi proširenja mreže ustanova u oblasti nauke i financiranja naučnog rada i daje preporuke privrednim organizacijama i njihovim udruženjima, narodnim odborima i drugim organima da osiguraju potrebna sredstva za podupiranje ustanova i organizacija u provedbi njihove djelatnosti u oblasti nauke;
- raspravlja o problemima naučnih kadrova i donosi zaključke, odnosno podnosi prijedloge za rješavanje tih problema;
- imenuje i razrješava članove organa društvenog upravljanja u naučnim ustanovama, i sl.¹⁾

Uzme li se u obzir opće stanje naučno-istraživačkog rada u našoj republici, i s druge strane velike potrebe našeg savremenog razvoja, i potrebnu ulogu naučno-istraživačkog rada u tom razvoju, teško je, dakako, bilo i očekivati, da će u razmjerno kratkom vremenu, od svega nekoliko godina Savjet za naučni rad uspjeti da riješi sve probleme, te da u svemu postigne preorijentaciju rada naučnih ustanova, gdje je potrebna, odnosno da provede sve mjere unapređenja naučno-istraživačkog rada koje se ukazuju neophodnima. No usprkos tome, i u ovom relativno kratkom vremenu, ipak su rezultati rada Savjeta za naučni rad sve vidljiviji. Oni se ne ogledaju samo u domeni prirodnih i tehničkih nauka, nego i društvenih nauka, kao i u domeni nekih općih pitanja unapređenja naučnog rada.

Rezimirajući taj rad u cjelini, a ne spominjući na ovom mjestu obiman rad sekretarijata, brojnih odbora i komisija Savjeta, treba posebno istaći dvije akcije ovog Savjeta. Prva je bila u izradi analize stanja, problema i potreba u pojedinim naučnim oblastima, a druga se sastojala u izradi prijedloga perspektivnog petogodišnjeg plana razvoja naučno-istraživačkog rada u SR Hrvatskoj. Radilo se zapravo o dvjema tijesno povezanim akcijama, koje ustvari čine jednu cjelinu, jer je perspektivni program zasnovan i koncipiran na prethodnim analizama stanja i potrebama razvoja.

Kako su ove dvije akcije vođene uporedo i na saveznom planu, za čitavu zemlju, sa strane Saveznog savjeta za naučni rad, i na republičkom planu, za područje SR Hrvatske, sa strane Savjeta za naučni rad SR Hrvatske, navest ćemo, bar najsumarnije, neke važnije konstatacije i zaključke i jednog i drugog savjeta, ograničivši se pri tome na probleme društvenih nauka, posebno na pitanje u vezi s razvojem historijskih nauka, i s njima povezanog arhivskog pitanja u našoj zemlji.

1. U zaključnim konstatacijama Saveznog savjeta naglašeno je da naučno-istraživački rad u oblasti društvenih nauka nije još uvijek postigao »onaj stepen razvitka koji je neophodan za što obuhvatnije i intenzivnije praćenje pojava i procesa našeg društvenog razvitka«. Ovakvo stanje da je uslovljeno ni-

1) Podrobnije vidi: Bilten Savjeta za naučni rad NRH, br. 3/1963, str. 4 i slijed.

zom faktora, kao: »izvanredno brzim i dinamičnim društvenim razvitkom, bitnim promjenama u organizaciji i metodologiji naučno-istraživačkog rada, nedovoljnim brojem naučnih kadrova, nerazvijenosti naučnih institucija i institutskog rada, kao i nedovoljnim materijalnim ulaganjem u ovu naučnu oblast«. Isto tako je naglašena »nedovoljna uskladenost naučno-istraživačkih programa u naučnim institucijama s aktuelnim problemima i zadacima koje pred njih postavlja naš društveno-ekonomski razvitak«. Istaknuta je potreba »za što bržim razvitkom naučno-istraživačkog rada u oblasti društvenih nauka«; »da se prevaziđu određene slabosti u naučno-istraživačkoj djelatnosti, koje sada postoje«, i da se »što prije priđe rješavanju niza organizacionih, kadrovskih, materijalno-tehničkih i drugih sličnih pitanja«; da »osnovnu orijentaciju i bližu specijalizaciju rada naučnih ustanova treba utvrditi dugoročnijim programima«; »da se oblici i stepen saradnje, koordinacije i organizovanosti u naučno-istraživačkom radu poboljšaju i prodube, odnosno usklade sa istaknutim potrebama i zadacima, kako bi se obezbjedila veća efikasnost u radu i postigli kvalitetniji rezultati«, a obzirom na to »što je dosada često, izbor predmeta naučne obrade bio slučajan, bez određenije i tješnje veze s urgentnim potrebama naše zajednice«, a »među stručnjacima koji rade u srodnim naučnim granama, ili u okviru raznih institucija s istog naučnog područja, nije bilo uvijek dovoljno saradnje i koordinacije«; da su oblici saradnje i udruživanja naučnih ustanova raznovrsni: »od privremene saradnje radi izvođenja jednog određenog zadatka do usklađivanja perspektivnih planova i stvaranja zajednice srodnih naučnih ustanova kao oblika opće i trajnije saradnje«, te da »posebne trajne oblike udruživanja predstavlja integracija pojedinih službi naučnog i pomoćnog naučnog rada (zajedničke biblioteke, dokumentacioni centri i sl.)«; da pitanje osnivanja novih naučnih ustanova treba »detaljnije proučiti u vezi s određivanjem osnovnih smjernica u oblasti društvenih nauka i obezbjediti jedinstvenu politiku u tome«; da treba »proširiti i pojačati rad stručnih udruženja«, a u općem sklopu nastojanja za unapređenjem naučno-istraživačke djelatnosti treba da »posebno značajnu ulogu odigraju organi društvenog upravljanja u naučnim ustanovama«, dok istovremeno treba »još više razvijati i usavršavati i unutrašnje oblike upravljanja, kako bi što više došla do izražaja uloga naučno-istraživačkog kolektiva naučne ustrove.«²⁾

Što se tiče samih historijskih nauka konstatirano je da su »izvjesna važna razdoblja, značajni problemi, pokreti i kulturni pravci, pa čak i čitave oblasti društvenog života u prošlosti naših naroda, ostali sasvim neproučeni ili su samo djelomično, nedovoljno i površno obrađeni«; da je prošlost pojedinih jugoslavenskih naroda »potpunije ispitana, a drugih (naročito Makedonaca) manje i površnije«, pa je potrebno da se »praznine i neravnomjernosti uklone kako bi prošlost i savremena kultura jugoslavenskih naroda bila što svestranije naučno osvijetljena«. Nadalje se ističe potreba usmjeravanja programa rada na »krupnije, osnovne probleme i sintetičke zahvate«, što opet »ne isključuje već pretpostavlja mnoge prethodne planski utvrđene i izrađene radove monografskog karaktera«. Ukazuje se zatim na važnost obrade sintetičkog pregleda prošlosti naših naroda u periodu od konca 18. vijeka (dokle je već obrađena u II tomu »Historije naroda Jugoslavije«) pa do naših dana; isto tako i problema-

2) Detaljnije: Bilten Saveznog savjeta za naučni rad, br. 2/1961., str. 8 i slijed.; Program finansiranja naučno istraživačkog rada, sv. I. Beograd, januar 1961, izd. Savezni fond za naučni rad, str. 137 i slijed.

tike formiranja jugoslavenskih nacija i njihovih uzajamnih veza, a koje zahtjeva »kompleksno naučno zahvatanje svih domena narodnog života čitavog perioda kapitalizma a djelomično i feudalizma«. Ističe se dalje i potreba da se jugoslavenska historiografija prihvati i obrade problema svjetske historije, najprije onih »u bližoj vezi sa historijom naših zemalja«, a zatim i niza širih problema iz novije i savremene historije, s »posebnim osvrtom na pitanja međunarodnog radničkog pokreta i borbe zavisnih naroda protiv kolonijalizma.« Iz starije prošlosti naših naroda naglašava se potreba obrade: ekonomsko-društvenih odnosa u našim zemljama u doba klasičnog feudalizma, zatim formiranja i razvoja kulture Ilira i Tračana, kao i razvoja slavenske kulture na Balkanu.

Naročito je akcentuirana potreba jedne marksistički obrađene historije jugoslavenske historiografije, ideologije i naučne misli, time da to bude djelo »izrazito ideološkog karaktera koje će imati veliki uticaj sa gledišta ukupne nacionalne kulture i biti značajan prilog proučavanju ideologije, prije svega, našeg buržoaskog društva«.

Konačno, istaknuta je i važnost publiciranja historijskih izvora (»naučne dokumentacije«), pa je u tom pravcu dat prioritet pripremi za objavljivanje: a) diplomatske građe Kraljevine Srbije i Kraljevine Jugoslavije, i b) Monumenta turcica (građe na turskom jeziku za historiju jugoslavenskih naroda).³⁾

Fiksirajući dalje one osnovne, šire i kompleksne, probleme koji bi trebali da uđu kao osnovna tematika u neposredni perspektivni program naučno-istraživačkog rada za period 1962-1967. godine, Savezni je savjet za naučni rad u oblasti historije izdvojio temu: **Historija naroda Jugoslavije u XX vijeku** (do g. 1958.) U obrazloženju ovog prijedloga i zaključka s pravom je konstatirano da »naša najnovija politička, ekonomska, socijalna i kulturna prošlost nije ni izdaleka potpuno prikazana a kamoli ocijenjena, jer su malobrojni postojeći radovi pretežno fragmentarni, radeni nekopleksno ili su rezultat buržoaskih idejno-političkih shvatanja i potreba«, pa da je potrebna svestrana sinteza ovog tako važnog perioda u historiji jugoslavenskih naroda, a da je za tu sintezu neophodno da se prethodno monografski obradi niz značajnih pitanja. Od ovih pitanja su istaknuta slijedeća: borba jugoslavenskih naroda za društveno-političko održanje i oslobodenje ispod tuđinske vlasti ili uticaja u fazi imperijalizma na početku XX vijeka; balkanski i prvi svjetski rat i neposredno stvaranje zajedničke države jugoslavenskih naroda; civilizacioni, općekulturni, naučni i umjetnički razvoj jugoslavenskih naroda u XX vijeku; radnički pokret u jugoslavenskim zemljama i historija Saveza komunista; privredni i društveni razvoj, političke stranke i unutrašnji politički život nacionalno i socijalno pitanje i vanjskopolitički odnosi Jugoslavije između dva svjetska rata; narodnooslobodilački rat i socijalistička revolucija u Jugoslaviji; ekonomski i socijalni napredak kao i politička i kulturna afirmacija socijalističke Jugoslavije u sadašnjem svijetu; savremeno stanje i tendencije razvoja naše nauke, umjetnosti, književnosti i kulture uopće.⁴⁾

Sintetički rezultati rada na ovoj tematici, treba da budu osnova za redigiranje četvrtog i daljnjih tomova poznatog djela (udžbenika-priručnika) »Historija naroda Jugoslavije«. Time je već dovoljno naglašena i naučna i društveno-politička potreba i važnost obrade ove problematike.

3. Bilten Saveznog savjeta . . . br. 2/1961, str. 27 i slijed.

4) Isto, str. 20.

Ovdje treba napomenuti da u tekući i perspektivni plan jugoslavenske historiografije spada i obrada teme: Historija naroda Jugoslavije u XIX vijeku, koje rezultat treba da bude treći tom spomenutog djela »Historija naroda Jugoslavije«, koji zapravo obuhvata period od kraja XVII vijeka do god. 1903. Rad na ovom zadatku je u toku, no on nije iskazan u programu Saveznog savjeta za naučni rad, jer se zasada ne financira iz Saveznog fonda za naučni rad, nego iz posebnih sredstava. Nosioc ovog zadatka je posebna redakciona komisija.

Što se tiče izrade Historije naroda Jugoslavije u XX vijeku rad je uglavnom podijeljen na dva osnovna dijela i na dva glavna nosioca toga naučnog zadatka. S jedne strane savezni Institut za društvene nauke u Beogradu treba da obradi kompleksno sva pitanja ekonomskog, društvenog, političkog i kulturnog razvoja jugoslavenskih naroda i zemalja, dok će detaljnu obradu historije radničkog pokreta, Saveza komunista Jugoslavije, NOB-e i socijalističke revolucije u Jugoslaviji izvršiti savezni Institut za historiju radničkog pokreta u suradnji s republičkim institutima za historiju radničkog pokreta.

Uz navedene naučne zadatke Savezni je savjet za naučni rad, odnosno Savezni fond za naučni rad, proteklih godina, među ostalim, participirao materijalno i time pomogao naučnoj obradi još i slijedećih zadataka:

- Rječnik srednjovjekovne latinštine (nosilac zadatka: Savjet akademija nauka SFRJ),
- Repertorij srednjovjekovnih izvora (nosilac zadatka: Savjet akademija nauka SFRJ),
- Izrada historijsko-topografskog rječnika (leksikona) i atlasa južnoslavenskih zemalja u srednjem vijeku (nosilac zadatka: Savjet akademija nauka SFRJ),
- Prikupljanje turske arhivske građe i objavljivanje turskih izvora (nosilac zadatka: Orijentalni institut u Sarajevu),
- Pomorski zbornik, I-II (nosilac zadatka: Institut JAZU u Zadru),
- Jugoslavenstvo u ideologiji i borbi socijalističkog pokreta i buržoaskih stranaka do 1918. god (nosilac zadatka: Historijski institut u Beogradu),

Prema svemu izloženom vidi se, da su, u saveznim okvirima, u tekućem i neposrednom perspektivnom planu jugoslavenske historiografije dominantna i najvažnija dva zadatka:

- a) izrada historije naroda Jugoslavije u XIX i XX vijeku,
- b) izrada historije radničkog pokreta, SKJ i socijalističke revolucije u Jugoslaviji.

Na ove naučne zadatke — što se tiče tematike iz historije — i njihovo izvršenje bit će koncentrirani glavni organizacioni, materijalni i ostali naponi, kako Saveznog savjeta za naučni rad i neposrednih nosilaca tih zadataka, tako i ostalih naučnih i stručnih ustanova u Jugoslaviji, koje mogu bilo u kome vidu da pomognu njihovom izvršenju.

Napokon, treba naglasiti među zaključcima Saveznog savjeta za naučni rad i one koji se odnose na službu dokumentacije u domeni društvenih nauka. U tom pogledu je prije svega naglašeno da treba poduzeti »odgovarajuće korake i mjere«, kako bi se služba dokumentacije u oblasti društvenih nauka »čim prije organizirala, srediła i osposobila da može odgovoriti potrebama savremene organizacije naučno-istraživačkog rada«, te kako bi »postavljena na savremene osnove, omogućila modernizaciju... naučno istraživačkog rada u ovoj naučnoj »na usmjeravanje rada postojećih naučnih institucija i pojedinaca u pravcu saoblasti«; »moderno vođenje« službe dokumentacije trebalo bi također da učiće

vremenih tema, na razvijanje analitičko-studijskih grupa i otklanjanje pojava monopola na izvorima i materijalima za istraživački rad. Posebno se tu naglašava kako bi dokumentacija u oblasti društvenih nauka, organizirana na savremeni način, mogla da se i »šire koristi, ne samo kao pomoćna služba naučnih ustanova, već i u praktičnoj djelatnosti drugih ustanova, organa i organizacija«, no da »moderno organizirana dokumentacija pretpostavlja, pored ostalog i odgovarajuća materijalna sredstva«.⁵⁾

Pitanjima dokumentacione službe u oblasti društvenih nauka Savezni savjet za naučni rad se razmjerno dosta bavio, te organizirao i nekoliko savjetovanja o tim pitanjima, na kojima je diskutiran i prijedlog o formiranju posebnog Dokumentacionog centra za društvene nauke. U sklopu tih pitanja našlo je dakako svoje mjesto i arhivsko pitanje, kao važan dio šireg kompleksa dokumentacione službe, pri čemu su naročito isticali problemi smještaja arhivskih ustanova, njihovog spremišnog prostora, preuzimanja građe s terena u arhive, te sredivanja i pristupačnosti arhivske građe za naučna istraživanja. U svom »programskom dokumentu« pod naslovom »Osnovni problemi naučnoistraživačkog rada društvenih nauka«, usvojenom na sjednici Saveznog savjeta za naučni rad od 11. II 1961. godine, spomenuti je Savjet predočio arhivsku problematiku na ovaj način:

»Što se tiče dokumentacije o završenim ekonomskim, sociološkim i političkim procesima, potrebno je da se pomogne rješavanje pitanja pred kojima se nalaze historijski arhivi. Arhivski fond u našoj zemlji je prilično velik, ali zbog nedostatka kadrova, lošeg smještaja i nepovoljnih tehničkih uslova nalazi se u nesređenom stanju, pa se zbog toga ne može u punoj mjeri koristiti. Zbog takvog stanja arhiva i arhivske službe ima pojava da nije obezbjeđeno redovno deponiranje neoperativnog materijala, koji ostaje van arhiva i tako praktično propada. Arhivsko-dokumentacionim ustanovama trebalo bi omogućiti da najvažnije materijale, značajne za naučnu obradu na moderan način obavljaju«⁶⁾.

Uz to je i u okviru razmatranja o potrebi tehničkih servisa za izdavačku djelatnost naučnih ustanova također napomenuto, da bi ti servisi trebali, uz ostalo, da se brinu i za objavljivanje »kataloga arhiva«.⁷⁾

Kako su i bibliografije jedan od važnih faktora dokumentacione službe podučena je potreba i intenzivnijeg rada bibliografskog. U tom sklopu se i potkomisija za historijske nauke Saveznog savjeta za naučni rad, na svojoj sjednici u decembru 1962. god. pozabavila tim pitanjem, pa naglasila neophodnost da se ubrzaju radovi na dovršenju bibliografije jugoslavenske historiografije, na kojoj radi već niz godina Leksikografski zavod SrRJ u Zagrebu.⁸⁾

2. I u konstatacijama i zaključcima republičkog Savjeta za naučni rad SR Hrvatske utvrđeno je u općoj problematici društvenih nauka s jedne strane usitnjenost odnosno minijaturnost naučno-istraživačkih jedinica, te usprkos njihovog naoko priličnog broja i nedostatak istraživačkih ustanova u nizu naučnih oblasti. Posebno je istaknuto da većina postojećih naučno-istraživačkih

5) Program finansiranja ... sv. 1., str. 149-150.; Bilten Savezog savjeta.. br. 2/1961, str. 13-14.

6) Bilten Saveznog savjeta... br. 2/1961, str. 14.

7) Isto, str. 15.

8) Detaljnije o dosadašnjem radu na toj bibliografiji vidi: Ujević M., Historijska bibliografija Leksikografskog zavoda (»Jugoslavenski istorijski časopis«, br. 2-1962, str. 142-146).

institucija nije razvijena u dovoljnoj mjeri, i da su često i bez osnovnih pomagala za šire naučno-istraživačke zadatke, kao što su dobro opremljeni laboratoriji, biblioteke i dokumentacioni centri; da se njihov rad kretao ponekad i suviše u širinu, dekoncentriran na niz problema, prilagođen prije svega individualnim sklonostima pojedinih istraživača i često bez veze s centralnim pitanjima jugoslavenske naučne problematike i potrebama našeg ekonomskog i društvenog razvoja, nadalje, pomanjkanje naučno-istraživačkog kadra, koji bi se mogao intenzivnije posvetiti naučnom radu; potreba jačanja materijalne baze za razvoj društvenih nauka, te pravilnijeg omjera u raspodjeli raspoloživih društvenih sredstava, za financiranje društvenih nauka u odnosu spram drugih naučnih oblasti, kako ne bi bilo nerazmjera na štetu društvenih nauka; potreba odgovarajuće organizacije za izdavačku djelatnost, i sl.

Posebno što se tiče historijskih nauka naglašeno je i sa strane ovog Savjeta, da naučni rad na historijskim naukama nije dovoljno koordiniran, ni u pogledu suradnje raznih disciplina i ustanova, ni u pogledu rješavanja određenih zadataka. Individualni rad i suviše dominira, a zapostavljene su forme skupnog-timskog rada, što bi trebalo prevladavati smišljenom organizacijom i politikom, uz usmjeravanje naučno-istraživačke aktivnosti prvenstveno na ključne i nerješene probleme historiografije u SR Hrvatskoj. Temeljtom analizom trebalo bi detaljnije razraditi buduće perspektivne planove i programe naučno-istraživačkog rada, prema rješavanju spomenutih ključnih i nerješanih problema. Istaknuta je potreba usmjeravanja novoosnovanog Instituta za historiju radničkog pokreta u Zagrebu na proučavanje naše novije nacionalne historije u cjelini (od pojave radničke klase), a isto tako i potreba jačanja mreže naučno-istraživačkih institucija u sjevernoj Hrvatskoj, gdje je za razliku od obalnog pojasa ta mreža nedostatna. Jednako je istaknuta potreba povremenih analiza rada i planova pojedinih naučnih ustanova, u svrhe njihovog efikasnijeg usmjeravanja na bitne probleme historijske nauke. Naglašen je i problem zaostajanja u publiciranju historijskih izvora, te potreba smišljenijeg perspektivnog plana publiciranja arhivske građe, s težištem na osnovnim i najpotrebnijim izvorima. U okviru kadrovske problematike utvrđena je nesistematičnost u specijalizaciji kadrova, mjestimično kočenje razvoja mladih kadrova, neplansko i rijetko upućivanje na specijalizacije u inostranstvo, te općenito nedostatak organiziranog školovanja naučnog podmlatka, pa sa svim tim u vezi i potreba jedne mješovite kadrovske komisije, sastavljene od predstavnika zainteresiranih institucija, koja bi vodila brigu da se pospješi pravilnije rješavanje navedenih kadrovskih problema.

Arhivskom je pitanju također posvećena znatna pažnja. Kako u pogledu jačanja postojeće planom predviđene mreže arhivskih ustanova, njihovog smještaja, opreme i školovanja kadra, tako i u pogledu materijalnih ulaganja za arhivsku službu, gdje je potrebno daleko više sredstava nego dosada, da bi se arhivska služba u republici osposobila i dovela na nivo, da može odgovoriti svim potrebama uspješnijeg, racionalnijeg i efikasnijeg rada istraživača-historičara. S tim u vezi istaknuta je neophodnost formiranja dokumentaciono-informativnih centara za arhivsku građu, zasada barem pri republičkom Arhivu u Zagrebu i Historijskom arhivu u Zadru, a koji treba da pruže postepeno sve detaljniju evidenciju sačuvane i raspoložive arhivske građe, s područja čitave Republike, istraživačima i ostalim korisnicima. Jednako je istaknut i problem mikrofilmovanja arhivske dokumentacije u stranim arhivima, prvenstveno one koja bitno dopunjava domaće fondove s tim, da se takvo mikrofilmovanje organizira

s više sistema i plana, te da se mikrofilmovani materijal koncentrira i evidentira tako, da bude što lakše i bolje pristupačan svim istraživačima.⁹⁾

Pri utvrđivanju perspektivnog programa u oblasti historijskih nauka na području SR Hrvatske, za petogodišnje 1962-1967. god., uzele su učešća sve naučne i nastavne ustanove, kao i ostale ustanove gdje se bar djelomično odvija naučno-istraživački rad, te su svojim prijedlozima dale doprinos utvrđivanju takvog programa prioriternih tema, koje bi trebalo da se financiraju iz republičkog Fonda za naučni rad. Izrada ovog programa trajala je dulje vrijeme, odvijala se kroz diskusije u Komisiji za historijske nauke i Odboru za društvene nauke, te konačno u samom Savjetu za naučni rad SR Hrvatske. Tako prodiškutiran program, i usvojen od Savjeta za naučni rad, podnesen je Izvršnom vijeću Sabora SR Hrvatske na konačno odobrenje, te pošto ga je i Izvršno vijeće odobrilo, tim su programom (izuzev arheologiju i historiju umjetnosti, koje na ovom mjestu izostavljamo) u petogodišnji program konačno ušle slijedeće teme i zadaci:

1. Povijest hrvatskog naroda (do 1918.), sintetički pregled;
2. Povijest Dubrovnika, sintetički pregled;
3. Monografije iz historije Saveza komunista Jugoslavije u Hrvatskoj;
4. Monografije iz historije radničkog pokreta u Hrvatskoj;
5. Historija »Hrvatskog građanskog sabora« 1868-1918;
6. Historija Hrvatske, Dalmacije i Istre u razdoblju 1903-1918. godine;
7. Narodni pokreti i političke stranke u Istri do 1918. god.;
8. Monografije iz historije socijalističke revolucije u Hrvatskoj;
9. Monografije iz historije Jugoslavije 1918-1941;
10. Jadransko pitanje 1914-1924;
11. Ekonomske prilike Rijeke 1814-1848;
12. Historija Vojne Krajine;
13. Uredjenje dokumentaciono-informativnog centra za arhivsku građu pri Arhivu SR Hrvatske u Zagrebu i Historijskom arhivu u Zadru;
14. Priprema historijskih izvora za štampu:
  - a) Zaključci Hrvatskog Sabora, sv. IV-VIII, 1735-1848. god.
  - b) Codex diplomaticus, knj. XVI-XVIII
  - c) Spisi primorskih notara srednjega vijeka.¹⁰⁾

Nabrojivši ovih 14 zadataka iz republičkog programa, treba i ovdje ponoviti, da će njihovom rješavanju biti usmjereni glavni naponi naučnih organizacija, arhivskih ustanova i pojedinih naučnih radnika, koji neposredno ili posredno učestvuju u tim zadacima, da će i glavna sredstva republičkog Fonda za naučni rad, predviđena za historiju, biti ulagana u to izvršenje. Povežemo li ove zadatke s onima iz saveznog perspektivnog programa naučno-istraživačkih radova, dobivamo širi i cjelovitiji pregled glavnih naučnih akcija u oblasti historije za period 1962-1967. godine na području SR Hrvatske.

Iz svega što je ukratko navedeno, o radu saveznog i republičkog Savjeta za naučni rad i njihovim zaključcima i programima koje su donijeli, vidi se prije svega, da je i arhivsko pitanje našlo svoje mjesto u analizama stanja i potre-

9) Prema konačnoj redakciji elaborata Komisije za hist. nauke, te prema predavanju pisca ovoga članka, održanom na godišnjoj skupštini Povijesnog društva Hrvatske god. 1962.

Vidi još o ovim pitanjima: Stulli B., Nešto o razvoju historiografije u NR Hrvatskoj (»Sveučilišni list«, br. 44-45, Zagreb 1952); isti, Problemi naše historiografije (»Naše teme«, br. 6-1960, str. 958-978).

10) Bilten Savjeta za naučni rad NRH, br. 3/1963, str. 43 i slijed.

bama daljnjeg razvoja historijskih nauka, mjesto koje mu i logično pripada, jer od uspješnijeg rješavanja tog pitanja nesumnjivo zavisi, pored ostaloga, pravilan razvoj naučno-istraživačkog rada u oblasti historije. Iz ovog uklapanja arhivskog pitanja u cjelinu spomenute problematike nužno će proizlaziti i stalna briga nadležnih faktora, da se rješavanju arhivskog pitanja poklanja odgovarajuća pažnja. Ono se dakako ne može odjednom riješiti u svojoj širini i kompleksnosti, ali je potrebno osigurati sukcesivno rješavanje, koje je moguće i neophodno.

Pored toga republički nam program perspektivnog naučno-istraživačkog rada pokazuje, da je arhivska služba, odnosno neke njene ustanove, dobila svoje mjesto u tom programu, svoje određene zadatke. To su prije svega zadaci iz oblasti pripreme historijskih izvora za njihovo publiciranje. U ovaj perspektivni program ušla su dva takva zadatka, kojih su nosioci arhivske ustanove. Prvi je priprema za štampu »Zaključaka Hrvatskog sabora« 1735-1848. Nosilac je zadatka republički Arhiv SR Hrvatske u Zagrebu, koji je i dosada na tom naučnom poslu radio, a u petogodišnjem periodu 1962-1967. godine treba da u pet tomova, od preko 700 stranica svaki, pripremi za štampu cjelokupni tekst saborskih zaključaka od god. 1848. Time bi bio završen posao pripreme za štampu ovog historijskog izvora, koji nesumnjivo spada među najvažnije i najosnovnije izvore za historiju Hrvatske, pa je logično ovaj zadatak zato i našao svoje mjesto u perspektivnom programu prioriternih zadataka. Drugi se zadatak sastoji u pripremi za štampu građe srednjovjekovnih notara iz naših primorskih gradova. Nosilac je zadatka Historijski arhiv u Zadru, koji tako nastavlja raniju djelatnost JAZU, nekih drugih ustanova i svoju vlastitu s ciljem, da se i ovi tako dragocjeni izvori za ekonomsko-društvenu historiju naših primorskih gradova, a dijelom i zemalja njihova zaleđa, objave i omogući njihovo šire svesstranije korištenje sa strane naše nauke.

Oba spomenuta zadatka, i njihovo uklapanje u perspektivni program naučno-istraživačkog rada s jedne strane pokazuju afirmaciju naših arhivskih ustanova i u naučno-istraživačkim poslovima, te predstavljaju i priznanje tim ustanovama, ali s druge strane ti zadaci znače i preuzimanje značajne obaveze i odgovornosti. Prije svega u pravcu kvalitetnog izvršenja ovoga posla, a isto tako i pravovremenog izvršenja, jer je materijalna pomoć koju Fond za naučni rad SR Hrvatske daje za to izvršenje, vezana uz dovršenje poslova u određenom roku.

Iza spomenutih zadataka, po svom značenju, ne zaostaje ni treći zadatak arhivske službe, sadržan u gore navedenom perspektivnom programu. To je zadatak formiranja dokumentaciono-informativnih centara za arhivsku građu pri Arhivu SR Hrvatske u Zagrebu i Historijskom arhivu u Zadru. Kao što je već poznato cilj je ovih centara da postepeno dadu što detaljniji uvid u cjelokupnu sačuvanu i pristupačnu arhivsku građu na području SR Hrvatske, a pomoću raznih vrsti i oblika naučno-informativnih pomagala. Prva faza njihovog formiranja sastoji je u akciji prikupljanja općih inventara, vodiča kroz arhivsku građu i evidencija arhivske i registraturne građe izvan arhiva, koje treba da izradi cjelokupna mreža arhivskih ustanova u SR Hrvatskoj. Kao što je poznato već je i Zakonom o zaštiti arhivske građe i arhivima, odnosno njegovim provedbenim propisima, predviđena obaveza svih arhivskih ustanova da u roku do sredine 1964. god. završe izradu spomenutih evidencija i naučno-informativnih pomagala. Dostavljanjem kopija istih za potrebe dokumentaciono-informativnih centara u Zagrebu i Zadru, ovi će centri već raspolagati značajnim

dokumentarnim materijalom, koji će istraživačima moći da pruži brzu i potpunu informaciju koja se grada arhivska nalazi u pojedinim arhivskim ustanovama, te kuda se sve moraju obratiti da bi za svoju temu iscrpili svu sačuvanu i raspoloživu arhivsku građu. Iz ovako prikupljenih evidencija i pomagala spomenuti centri će dalje moći da pristupe izradi raznih kataloga i pomoćnih kartotečnih evidencija, koje će još više olakšati upotrebu tih evidencija i pomagala i još brže snalaženje istraživača. Sistem ovih kataloga i pomoćnih kartotečnih evidencija još će se više razgranati i produbiti po završetku druge najvažnije faze u formiranju dokumentaciono-informativnih centara. Ta druga faza obuhvatit će posao prikupljanja pregleda i popisa arhivske i registraturne građe koja se nalazi na terenu izvan arhivskih ustanova. Kako sticajem okolnosti takve građe ima razmjerno mnogo, i kako je ona u dosta slučajeva od velike vrijednosti za istraživače, to je razumljivo koliko je i ova druga faza posla u formiranju dokumentaciono-informativnih centara važna, potrebna i korisna i u koliko će značajnom stepenu ona upotpuniti značenje i vrijednost samih centara.

Suvišno je naglašavati od kolike je hitne potrebe i značenja ovaj posao na formiranju dokumentaciono-informativnih centara za našu nauku. Nije stoga slučajno da je pitanje tih centara našlo svoje mjesto, izričito i naglaseno, i u novom arhivskom zakonu, i u njegovim provedbenim propisima, te da je isto tako sa strane naučnih krugova svesrdno pozdravljena ova akcija, pa predložena, odobrena i proglašena jednim od prioriternih zadataka u gore spomenutom perspektivnom programu za petogodiste 1962-1967. god. Sigurno je da će sve naše arhivske ustanove u potpunosti shvatiti sve iznesene momente, te će zajedničkim naporima cjelokupne arhivske službe u SR Hrvatskoj ovaj krupan zadatak biti navrijeme i kvalitetno realiziran, kao prijeka naučna i općedruštvena potreba.

Uz sve ono što je dosada rečeno o pripremi historijskih izvora za štampu i o formiranju dokumentaciono-informativnih centara, analiza perspektivnog programa naučno-istraživačkih radova za petogodišnji period 1962-1967. kako u saveznim okvirima, tako i na republičkom planu pokazuje nam i ističe još jedno krupno pitanje vezano uz djelatnost arhivske službe.

Po sebi je naime razumljivo, da izvršenje svih zadataka na obradi pojedine historijske tematike sadržane u programu, nužno zavisi i neraskidivo je vezano, uz ostalo, i uz tekući rad arhivskih ustanova. Srednost name određenih fondova i zbirki u našim arhivskim ustanovama neophodan je preduslov, da se odnosna arhivska građa može koristiti, pa da se spomenute teme iz programa mogu obraditi uz maksimalno korištenje sačuvane arhivske građe. Drugim riječima program sređivanja arhivskih fondova i zbirki u našim arhivskim ustanovama kroz period 1962-1967. godine treba tako razraditi, i prioriternu listu sređivanja pojedinih fondova i zbirki tako sastaviti, da se u prvom redu pokloni najveća pažnja sređivanju onih fondova koje će istraživači nužno najviše tražiti za svoju obradu tema predviđenih u perspektivnom programu istraživačkih radova.

Ovo usklađivanje programa sređivanja arhivske građe u arhivskim ustanovama s perspektivnim programom naučno-istraživačkih radova predstavlja jedno od centralnih i najvažnijih pitanja cjelokupne naše arhivske službe u tekućem i perspektivnom periodu njene aktivnosti. To mora da bude predmet posebne brige radnih kolektiva, uprava, organa društvenog upravljanja i osnivača arhivskih ustanova. Postojanje raskoraka umjesto usklađenja nesumnjivo

bi značilo težak propust i štetu na uštrb općedruštvenih interesa i ne bi se nikako moglo opravdati.

Temeljnu osnovu za to usklađivanje predstavljaju programi, savezni i republički, naučno-istraživačkog rada u oblasti historije kroz petogodište 1962-1967. godine. Zato smo ovdje i naveli sadržaj tih programa i popis tema koje oni sadrže. To je dovoljan osnovni putokaz u snalaženju kod pitanja koja će arhivska građa biti najviše tražena u tekućem i slijedećem periodu rada, pa stoga treba i fondove koji takvu građu sadrže prvenstveno unositi u liste prioritarnog sređivanja, po kojima se onda izrađuju godišnji operativni programi rada na sređivanju građe u arhivskim ustanovama. Ako smo ranije više načelno i u općim linijama govorili o potrebi ovoga usklađivanja procesa rada u naučnim i arhivskim ustanovama,¹¹⁾ sada se nakon donošenja saveznog i republičkog programa naučno-istraživačkog rada, ovo pitanje sasvim konkretno postavlja. Ovo više nije tek neki samo načelno naglašeni imperativ, već je sada potpuno konkretni zadatak, sasvim konkretizirana društvena potreba. Izvršenje toga zadatka treba da pokaže stvarnu vrijednost naše arhivske službe.

U sprovođenju spomenutog usklađivanja svakako će biti potrebno više zajedničke saradnje i koordinacije između historičara i arhivista, njihovih ustanova, stručnih udruženja i sl., nego li što je to dosada bilo. Nesumnjivo će i Savjet za naučni rad SR Hrvatske sa strane naučnih organizacija, a Republički sekretarijat za kulturu i Arhiv SR Hrvatske (kao centralni matični arhiv) s druge strane, trebati također da temeljito vode računa o spomenutom usklađivanju, u maksimalnim granicama koje postojeće stanje i mogućnosti arhivske službe i njenih ustanova to dozvoljavaju.

Sigurno je da će se u okviru nastojanja za realizacijom svih zadataka koje pred arhivsku službu postavlja perspektivni program naučno-istraživačkih radova često isticati te objektivne okolnosti i mogućnosti arhivskih ustanova. Naglašavat će se da bez rješenja niza pitanja kao što su smještaj, oprema, kadrovi i materijalna baza, sve arhivske ustanove ne mogu zadovoljiti svim zahtjevima koje spomenuti perspektivni program postavlja. U okviru napomenama ima i bit će sigurno dosta tačnosti. Sigurno je da će biti prilično slučajeva nemogućnosti preuzimanja arhivske građe s terena u arhivsku ustanovu, zbog pomankanja spremišnog prostora, a prema tome da odnosna građa ne će moći biti ni sredena ni pristupačna istraživačima. Isto tako će biti slučajeva da se svi fondovi, pa i neki važni za obradu tema iz perspektivnog programa neće moći kroz petogodište 1962-1967. god. uzeti u posao ni u pravcu samog osnovnog sređivanja i sl. Međutim, činjenica je da se uz dobru organizaciju posla i u okviru mogućnosti koje budu postojale, može izvršiti ipak mnogo toga. Od dobre organizacije posla, ponavljamo, i dakako uz prethodno pravilno planiranje rada i postavljanje perspektivnog programa sređivanja i ostalih poslova u arhivskim ustanovama, u mnogome zavisi rješenje navedenih pitanja. S druge strane usmjeravajući pravilno svoj rad, prema tekućim i perspektivnim naučnim i drugim društvenim potrebama naše će arhivske ustanove moći odlučnije i organizovanije da postavljaju prema zajednici i svoje zahtjeve za rješenje gorućih pitanja smještaja, opreme, kadrova i materijalne baze, jer svi ti zahtjevi počivaju na konkretnim obavezama koje su im date, odnosno koje su arhivske ustanove preuzele prema naučnim i drugim društvenim potrebama naše zemlje, potrebama koje su našle svoje mjesto u programima rada potvrđenim od naj-

11) Vidi upr. »Arhivski vjesnik« sv. I str. 586; sv. III str. 438, 442 i 448.

viših državnih organa, kao što je baš slučaj s perspektivnim programom naučno-istraživačkih radova za period 1962-1967. godine.

Uzevši u obzir sve važnije opće i pojedinačne okolnosti, mislimo da se u svim arhivskim ustanovama mogu izvršiti slijedeći poslovi:

1. Izrada općeg inventara, općeg vodiča i evidencije arhivske i registraturne građe izvan arhiva, na način i u roku kako je to propisano republičkim arhivskim zakonom i njegovim provedbenim propisom (»Uputstvo o vođenju evidencije u arhivima«, Nar. Novine br. 7 - 1963), te potanje objašnjeno na seminarima, juna mjeseca 1963. god. u Zagrebu;
2. izrada prioritetne liste fondova i zbirki koje prvenstveno treba srediti, utvrđujući taj prioritet prema sadržaju saveznog i republičkog programa naučno-istraživačkog rada; po takvoj prioritetnoj listi utvrđivati godišnje programe sređivanja;
3. politiku sređivanja usmjeriti prije svega na tzv. osnovno sređivanje svih važnijih fondova i zbirki, obuhvaćenih u prioritetnoj listi, kako bi oni postali, u cjelini, što prije pristupačni istraživačima; kasnije bi se pak izvršila druga faza — detaljnog i definitivnog sređivanja istih fondova i zbirki;¹²⁾
4. po završetku poslova ad 1, 2 i 3, a u skladu s mogućnostima pojedine arhivske ustanove u svladavanju poslova detaljnog i definitivnog sređivanja pojedinih fondova i zbirki, započeti izradu tematskih vodiča kroz arhivsku gradu, u dogovoru i u suradnji s naučnim organizacijama;
5. na temelju poslova nabrojanih ad 1 do 4, izraditi solidan perspektivni program rada svake arhivske ustanove, barem za period do god. 1967., a kojega će potvrditi organ društvenog upravljanja i osnivač, na njegovoj osnovi izrađivati, i njime temeljito i dokumentirano obrazlagati dugoročnije i tekuće zahtjeve, koje arhivska ustanova podnosi svom osnivaču i specijalnim fondovima, za rješenje pitanja materijalne baze poslovanja (smještaj, oprema, godišnje dotacije, posebne namjenske dotacije, i sl.)

Mislimo da su ovo realni zaključci, koji se mogu izvući i postaviti, s jedne strane obzirom na zadatke koji se postavljaju pred arhivsku službu, a s druge strane obzirom na prosječne objektivne okolnosti i mogućnosti u kojima će se ona nalaziti u periodu do 1967. godine.

Izvrše li sve arhivske ustanove navedene poslove, i dodamo li tome da će starije i veće ustanove sigurno ostvariti, i po obimu i po kvaliteti, značajne rezultate također i na zadacima ad 3 i 4, tada možemo reći, da će sveukuna rezultati arhivske službe u SR Hrvatskoj biti zaista vrijedni i zapaženi. Oni će u mnogome značiti istaknuti doprinos uspješnijem izvršavanju saveznog i republičkog programa naučno-istraživačkih radova za period 1962-1967. godine. Izvršenjem ovih poslova ostvarit će se naime u značajnom stepenu i konkretnom vidu i ono toliko priželjkivano jedinstvo procesa rada u naučnim i arhivskim ustanovama, ona usklađenost programa rada u arhivskim ustanovama s programom naučno-istraživačkog rada, ostvarivat će se ona organska povezanost arhivskih ustanova s važnim dijelom društvenih potreba radi kojih su osnovane te ustanove, i, konačno, materijalne potrebe i zahtjevi arhivske službe dobit će svoju najpotpuniju društvenu opravdanost.

Uz ovakovo usmjeravanje rada kod idućih će analiza stanja i potreba naše nauke nesumnjivo izostati, ili će biti svedene zaista na minimum konstatacije kako u naučnom i dokumentacionom mehanizmu u nas postoji nedovoljna us-

12) U tom smislu vidi i »Arhivski vjesnik«, sv. III str. 450-451.

kladenost rada; nedovoljna organiziranost dokumentacione službe; nebriga o aktuelnim problemima i zadacima; slučajan izbor rada, bez tjesnije veze s urgentnim potrebama društva; nedovoljna suradnja »samostalnih« ustanova, ili čak eventualne pojave monopola na izvorima i dokumentaciji i njihovom korištenju (!), i sl.

Ne će se valjda više javljati ni skeptični glasovi, kako navodno nema izgleda uspješnijem praktičnom rješenju arhivskog pitanja, pa da naučnim institutima ne preostaje drugo, nego da izuzmu i odnesu iz arhivskih »skladišta« svu gradu koja se neposredno ili posredno (!?) odnosi na temu koju obrađuju ti instituti, jer da u protivnom nema baš nikakva izgleda da će ti instituti izvršiti svoje naučne zadatke! Svakako je s više aspekta simptomatična pojava takvih glasova. No, isto je tako nesumnjivo, da se takvim i sličnim štetnim tendencijama ne možemo uspješno suprotstavljati samo golim teoretskim postavkama o svrsi i zadaći arhiva, njihovom značenju i mjestu u kompleksu dokumentacione službe, dugoročnoj vrijednosti njihove fundamentalne djelatnosti na arhivskoj dokumentaciji u korist svih naučnih organizacija (a ne samo nekog ili nekih instituta) i u korist ostalih interesata (uprava, kultura-prosvjeta) i sl., već se neodrživost spomenutih tendencija može dokazati jedino stvarnim i dovoljnim radom i rezultatima rada arhivskih ustanova, i to rezultatima koji odgovaraju konkretnim društvenim potrebama, a ne samo općim i dugoročnim potrebama zajednice.

RÉSUMÉ

Lé service d'Archives et les programmes quinquennaux du travail de recherche scientifique dans le domaine de l'histoire

Bernard Stulli

En introduction l'auteur résume, tout d'abord, les tâches et l'activité des Conseils pour le Travail scientifique pendant ces quelques années de leur existence, une activité qui vise à faire progresser les recherches scientifiques.

D'une manière plus détaillée sont prises en considération les analyses que ces Conseils ont faites du développement des sciences sociales, et en particulier des sciences historiques et du service d'Archives.

On récapitule, ensuite, les programmes du travail de recherche scientifique pour la période de 1962-1967. établis par les Conseils pour le Travail scientifique respectifs de la RSFY et de la RS de Croatie. On insiste particulièrement sur celles parmi les tâches contenues dans ces programmes qui concernent les Archives, à savoir la publication des matériaux d'Archives et en outre la constitution des Centres d'Information et Documentation pour le matériel d'Archives existant à Zagreb et à Zadar. Ayant mis en relief l'importance spéciale de ces Centres pour le progrès du travail de recherche scientifique qu'entreprennent les historiens et les institutions scientifiques en général, l'auteur souligne la nécessité de coordonner le programme et le procès de travail dans les Archives avec le programme et le procès de travail des institutions scientifiques s'occupant de la recherche historique.

L'auteur plaide pour une pareille coordination surtout en ce qui concerne le programme de classement des fonds et des collections dans les Archives, un programme qui doit tenir compte du programme du travail de recherche scientifique dans le domaine des sciences historiques pour la période de 1962-1967.

En concluant l'auteur concrétise les propositions pour la réalisation de cette coordination qui devrait être effectuée dans toutes les institutions d'Archives de la RS de Croatie.